

NACIONALINIO SAUGUMO IR KRAŠTO GYNYBOS BENDROSIOS PROGRAMOS PROJEKTAS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos bendroji programa (toliau – Programa) apibrėžia Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos dalyko paskirtį, tikslą ir uždavinius, dalyku ugdomas kompetencijas, pasiekimų sritis ir pasiekimų raidą, dalyko mokymo(si) turinį, pasiekimų lygių požymius ir mokinių pasiekimų vertinimą.

2. Programos paskirtis – įgyvendinant pamatinę Lietuvos nacionaliniam saugumui visuotinės gynybos principą prisidėti prie Lietuvos nacionalinio saugumo stiprinimo, skatinti mokinius domėtis saugumo ir krašto gynybos temomis, ugdyti mokinių atsparumą kylančioms grėsmėms, patriotizmą, bei suteikti mokiniams praktinių žinių ir įgūdžių veikti ekstremalių situacijų, krizių ir karo atveju.

3. Programa parengta atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstituciją, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymą, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategiją, Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategiją ir kitus teisės aktus, nustatančius Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistemos principus ir prioritetus.

4. Programoje išskirtos 3 pasiekimų sritys: Pagrindines grėsmes Lietuvos nacionaliniam saugumui (A), Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistema (B) ir Praktinės žinios ir įgūdžiai, stiprinantys atsparumą ir gebėjimą veikti ekstremalių situacijų, krizių ir karo atveju (C). Aprašomi keturi pasiekimų lygiai: slenkstinis (I), patenkinamas (II), pagrindinis (III) ir aukštesnysis (IV). Pasiekimų lygių požymiai nusako mokinio žinių ir gebėjimų lygį.

5. Programa yra skiriama III–IV gimnazijos klasių mokiniams. Programa – pasirenkamoji, jos apimtis – 70 valandų. Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos programa yra integruota ir papildo kitų dalykų programas, pvz., pilietiškumo pagrindų, gyvenimo įgūdžių ir kitas. Mokymosi turinys pateikiamas metams.

II SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

6. Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos dalyko tikslas – ugdyti atsparius, patriotiškus Lietuvos piliečius, suvokiančius savo indelį stiprinant šalies nacionalinį saugumą ir gynybą, bei galinčius efektyviai ir saugiai veikti ekstremalių situacijų, krizių ir karo atveju.

7. Vidurinio ugdymo uždaviniai. Siekdami nacionalinio saugumo ir krašto gynybos dalyko tikslo mokiniai:

7.1. ugdomi vertybines nuostatas, kurios skatintų tapatinimąsi su valstybe ir pasitikėjimą ja, pilietiškumą ir patriotizmą, bendruomeniškumą, savanorišką rengimąsi valstybės gynybai ir pasiryžimą ją ginti iškilus poreikiui;

7.2. tyrinėja pagrindines grėsmes Lietuvos nacionaliniam saugumui;

7.3. analizuoja gamtinio, techninio, socialinio, ekologinio pobūdžio nelaimes, krizių ir karo eigą bei pasekmes;

7.4. susipažįsta su Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistema. Lankosi Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistemos institucijose;

7.5. įvertina narystės NATO ir ES svarbą užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą;

7.6. diskutuoja kaip piliečiai gali prisidėti prie valstybės nacionalinio saugumo ir gynybos, samprotuoja apie asmeninį indėlį;

7.7. įgyja praktinių žinių ir įgūdžių, stiprinančių piliečių atsparumą ir padedančių efektyviai veikti ekstremalių situacijų, krizių ir karo atveju.

III SKYRIUS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

8. Įgyvendinant Programą ugdomos šios kompetencijos: pažinimo, pilietiškumo, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos, kūrybiškumo, skaitmeninė, komunikavimo, kultūrinė. Jos pateiktos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą.

9. Pažinimo kompetencija. Susipažindami su pagrindinėmis globaliomis ir regioninėmis grėsmėmis Lietuvos nacionaliniam saugumui, mokiniai plečia savo akiratį, mokosi atpažinti globalių ir regioninių procesų poveikį savo gyvenimui. Nagrinėdami Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistemos elementus mokiniai pradeda geriau suprasti savo valstybės funkcionavimą, sąsajas tarp įvairių organizacijų, procedūrų, įgauna baziųjų karybos, politikos mokslų ir kitų sričių žinių. Gavę informacijos apie įvairius prisidėjimo prie valstybės nacionalinio saugumo ir gynybos būdus, jie gali tinkamai įvertinti, kurie šių būdų jiems yra priimtinausi. Mokiniai ugdomi pasitikėjimą pagrindinėmis valstybės institucijomis, t. y., Lietuvos kariuomene, Krašto apsaugos savanorių pajėgomis, Lietuvos Šaulių Sąjunga, Policija, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentu, Valstybės sienos apsaugos tarnyba ir kitomis institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, o taip pat supranta šalies priklausymo euroatlantinio saugumo organizacijoms (NATO, ES) svarbą ir jų funkcijas. Mokiniai stiprina analitinius, darbo su įvairiais informacijos šaltiniais įgūdžius, skatinami domėtis įvykiais Lietuvoje ir pasaulyje. Mokiniai ugdomi praktinius įgūdžius, kuriuos galėtų taikyti pavojingose situacijose ir kasdieniame gyvenime.

10. Pilietiškumo kompetencija. Susipažindami su Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistemos elementais (teisine baze, institucijomis ir jų veikla) mokiniai geriau supranta savo valstybę ir jos funkcionavimo ypatybes. Tai leidžia geriau suvokti, kaip valstybė kasdien rūpinasi jų saugumu. Žinios kaip piliečiai gali prisidėti prie valstybės nacionalinio saugumo ir gynybos, skatina mokinius asmeniškai dalyvauti valstybės saugumo užtikrinime renkantis tinkamiausius jiems būdus. Mokiniai skatinami aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime ir pilietinėse veiklose, puoselėti tokias vertybes, kaip pagarba demokratijai, bendruomeniškumas, patriotizmas, jausti atsakomybę už valstybės saugumą ir gynybą. Ugdomos mokinių vertybės, skatinančios pilietinę savimone, savo šalies ir pasaulio kultūros bei istorijos pažinimą. Mokiniai skatinami jaustis neatsiejama savo valstybės dalimi.

11. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Dalyko pamokose mokiniai ugdomi dirbti komandoje, dalyvauti sprendimų priėmimo, teikti pagalbą sau ir aplinkiniams, būti tolerantiškais, propaguoti sveiką gyvenseną, pasitikėjimą savo jėgomis ir komandos nariais. Mokiniai mokosi rūpintis savo, artimųjų ir kitų asmenų saugumu ir gerove: ugdo socialinį sąmoningumą, geba kurti teigiamus santykius su kitais, gerbti kitų nuomonę, stengiasi užkirsti kelią tarpusavio konfliktams. Mokosi būti atsakingais priimančiais sprendimus ir vertinant jų pasekmes, taip prisidėti prie šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovės. Edukaciniai užsiėmimai valstybinėse institucijose mokiniams leidžia pažinti socialinę aplinką, suvokti savo teises ir atsakomybes. Pirmosios medicininės pagalbos įgūdžiai suteikia mokiniams gebėjimų pasirūpinti savo ir artimųjų sveikata ir gyvybe pavojingose situacijose. Mokiniai ugdomi kritiškai mąstyti ir efektyviai spręsti socialines problemas, pasinaudodami įgytomis įvairių socialinių mokslų žiniomis.

12. Kūrybiškumo kompetencija. Mokiniai skatinami tyrinėti Lietuvos krašto gynybos sistemą, nacionalinio saugumo būklę ir jai gresiančius pavojus, pilietinio pasipriešinimo būdus ir kitas aktualias temas. Mokiniai ugdomi savo kūrybinį ir kritinį mąstymą įsitraukdami į kūrybinę veiklą, kurios metu dalinasi savo patirtimi, generuoja idėjas, diskutuoja klaseje, siūlo visuomeninių problemų sprendimo būdus, kuria projektus ir kitus kūrybinius darbus, analizuoja informaciją ir vertina ją

kritiškai. Įgytas žinias apie nacionalinį saugumą geba kūrybiškai sieti su šių dienų aktualijomis. Parengia ir pristato su nacionaliniu saugumu ir krašto gynyba susijusius darbus, sprendžia problemas, geba į jas pažvelgti iš skirtingų perspektyvų. Vertina savo ir kitų kuriamų darbų aktualumą, naudą visuomenei ir ateičiai.

13. Skaitmeninė kompetencija. Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos pamokose mokiniai susipažįsta su kibernetinio saugumo grėsmėmis, gerina savo elgesio skaitmeninėje erdvėje įgūdžius, mokosi saugiai dirbti su informacija. Užtikrina skaitmeninę saugą identifikuojami skaitmeninės erdvės grėsmes, saugiai naudodamiesi skaitmeninėmis technologijomis, saugo savo ir kitų asmens duomenis ir privatumą. Suvokdami žiniasklaidos įtaką šalies nacionaliniam saugumui, mokosi atpažinti melagienas, kritiškai vertinti prieinamą informaciją ir su kitais dalintis tik patikima informacija. Ugdyti savarankišką asmenybę, gebančią kritiškai vertinti medijų informaciją ir gebančią kurti sumanią informacinę žinių visuomenę. Skatinti dėmesį šalies ir pasaulio aktualijomis.

14. Komunikavimo kompetencija. Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos pamokose mokiniai ugdo bendravimo įgūdžius suprasti, kurti ir etiškaip perduoti informaciją laikantis moralės, teisėtumo ir taisyklingos kalbos normų, tinkamai vartoja sąvokas, argumentuotai teikia savo pasiūlymus ir daro sprendimus vykdydami įvairias komandines užduotis, kuriose reikia efektyviai keistis informacija, o vėliau įvairiais būdais pristatyti savo darbo rezultatus kitiems mokiniams ir mokytojui. Ugdymo proceso metu mokiniai argumentuotai reiškia savo nuomonę ir idėjas, kuria įvairius projektus, pristatymus, susijusius su nacionaliniu šalies saugumu, naudojami šiuolaikinėmis medijomis, atsakingai ir kritiškai renka informaciją, analizuoja šaltinius.

15. Kultūrinė kompetencija. Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos programoje mokiniai susipažįsta su Lietuvos ir Vakarų bendruomenės saugumo kultūromis (saugumo kultūra yra papročių, vertybių, normų ir elgesio visuma saugumo srityje). Mokiniai skatinami prisidėti prie Lietuvos ir Euroatlantinės erdvės saugumo vertybių puoselėjimo. Mokiniai nagrinėdami įvairias nelaimes ir konfliktus skatinami domėtis ir analizuoti savo krašto ir kitų tautų istoriją bei kultūros reiškinius, ugdyti pagarbą krašto gynybos istorijai, tautos atminčiai, paveldui, taikiam demokratiniam tarpkultūriniam dialogui ir bendražmogiškoms vertybėms. Mokinių skatinami geriau pažinti savo kultūrinę tapatybę, analizuoti ir vertinti įvairių sričių visuomenės veikėjų idėjas, iniciatyvas jų reikšmę krašto saugumui ir gynybai. Mokiniai lavinasi kritiškai mąstyti analizuodami kultūros reiškinių panaudojimą propagandoje ir atpažindami klaidinančios informacijos sklaidos grėsmes.

IV SKYRIUS PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI

16. Programoje pasiekimų sritys žymimos raide (pavyzdžiui, A, B), o raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1, A2) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas.

17. Pagrindinės grėsmės Lietuvos nacionaliniam saugumui (A). Mokiniai atpažįsta, domisi ir diskutuoja apie pagrindines grėsmes bei jų poveikį Lietuvos nacionaliniam saugumui. Mokinių pasiekimai:

17.1. klasifikuoja grėsmes Lietuvos nacionaliniam saugumui ir, nagrinėjant aktualijas, diskutuoja apie jų poveikį (A1);

17.2. pagal įvairius kriterijus skiria demokratines ir autoritarines valstybes. Analizuoja autoritarinių valstybių keliamas grėsmes (A2);

17.3. skiria karų rūšis, pateikia pavyzdžių. Įvertina karų ir kitų konfliktų pasekmes Lietuvai (A3);

17.4. Pristato pagrindines galimas gamtinio, techninio, socialinio, ekologinio pobūdžio bei sveikatos nelaimes. Pasitelkdami Lietuvos ir kitų valstybių pavyzdžius gali įvertinti galimą jų poveikį (A4).

18. Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistema (B). Mokiniai analizuoja svarbiausius Lietuvos nacionalinio saugumo sistemos formavimo principus, teisinį reguliavimą, pagrindines institucijas, jų funkcijas, euroatlantinę integraciją. Įvertina egzistuojančias dalyvavimo užtikrinant krašto gynybą ir saugumą formas. Mokinių pasiekimai:

18.1. įvardija pagrindinius Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistemos formavimo principus, jos teisinį reguliavimą (B1);

18.2. apibūdina Krašto apsaugos sistemos sudėtines dalis, iliustruodami pavyzdžiais paaiškinti Lietuvos kariuomenės ir kitų institucijų vietą nacionalinio saugumo ir gynybos sistemoje. Paaiškina vidaus reikalų sistemos institucijų ir žvalgybos institucijų vietą užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą. Pristato kovos su korupcija svarbą užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą (B2);

18.3. analizuoja piliečių įsitraukimo galimybes ir būdus į valstybės saugumo užtikrinimą. Įsivertina ir pagrindžia, kurie būdai jiems yra tinkamiausi (B3);

18.4. Pasitelkdami pavyzdžius argumentuoja Euroatlantinės integracijos naudą Lietuvos nacionaliniam saugumui (B4).

19. Praktinės žinios ir įgūdžiai, stiprinantys atsparumą ir padedantys piliečiams apsaugoti save ir kitus ekstremalių situacijų, krizių ir karo atveju (C). Mokinių pasiekimai:

19.1. analizuoja savo ir artimųjų elgesį kibernetinėje erdvėje bei pristato šio elgesio tobulinimo pavyzdžius (C1);

19.2. atpažįsta informacines grėsmes, diskutuoja pagrįsdamas argumentais apie jų ypatybes ir neutralizavimo būdus. Pristato informacijos šaltinių atrankos kriterijus, paaiškina kaip tikrinti jų patikimumą (C2);

19.3. paaiškina kaip atpažinti priešišku žvalgybos institucijų veiklos požymius, diskutuoja apie jų veiklos metodus ir apsisaugojimo nuo jų būdus. Paaiškina kaip išvengti nusikalstamų ir teroristinių organizacijų veiklos keliamų pavojų (C3);

19.4. pristato savo ir savo šeimos pasirengimo įvairioms krizinėms situacijoms planą (C4);

19.5. paaiškina kaip elgtis įvairių krizių (nuo ekstremalių situacijų iki karo) atveju. Nusako ir argumentuoja konkrečius elgesio scenarijus (C4);

19.6. atlieka praktines užduotis, demonstruoja išgyvenimo įgūdžius (C5);

19.7. įvardina ir iliustruoja pavyzdžiais pilietinio pasipriešinimo formas. Diskutuoja apie savo galimybes dalyvauti pilietiniame pasipriešinime (C6).

V SKYRIUS MOKYMO(SI) TURINYS

20. Mokymo(si) turinys. III gimnazijos klasė.

20.1. Nacionalinis saugumas ir jo komponentai.

20.1.1. Nagrinėja nacionalinio saugumo apibrėžimą. Aptaria kas yra valstybių nacionalinio saugumo politika ir kokios sritys į ją įeina.

20.1.2. Aptaria visuotinės gynybos modelį.

20.2. Globalios saugumo sistemos kaitos tendencijos ir pavojai Lietuvos nacionaliniam saugumui.

20.2.1. Apibūdina tarptautinės saugumo architektūros istorinė raidą ir dabarties pokyčius: Šaltasis karas, Vakarų dominavimas, naujųjų galių iškilimas ir su tuo susiję iššūkiai.

20.2.2. Analizuoja globalizacijos poveikį pasaulio saugumui, klimato kaitos saugumo poveikį, demografijos ir migracijos iššūkius, resursų trūkumus, masinio naikinimo ginklų plėtrą, terorizmą (terorizmo reiškinių istorinė raida; terorizmo rūšys, teroristų tikslai ir veikimo būdai) ir organizuoto nusikalstamumo reiškinių.

20.3. Autoritarinių valstybių keliamos grėsmės.

20.3.1. Apibūdina pagrindinius demokratinių ir autokratinių valstybių užsienio ir gynybos politikos skirtumus.

20.3.2. Aptaria istorinės dabartinės Rusijos politikos ištakas (Rusijos imperija, SSRS), Rusijos užsienio ir nacionalinio saugumo politikos prioritetus. Nagrinėja autoritarizmo stiprėjimą ir militarizaciją Rusijoje, agresyvios Rusijos politikos pavyzdžius („užšaldytų konfliktų“ kūrimas, karai prieš Gruziją ir Ukrainą). Analizuoja Rusijos veikimą Baltijos jūros regione.

20.3.3. Analizuoja Baltarusijos užsienio ir saugumo politikos prioritetus, Rusijos-Baltarusijos politinę ir karinę integraciją bei jos poveikį Lietuvos nacionaliniam saugumui.

20.3.4. Aptaria Kinijos ekonominę, politinę, karinę ir technologinę ekspansiją, jos poveikį tarptautiniam saugumui. Nagrinėja Kinijos veikimą Baltijos jūros regione, jo poveikį Lietuvos nacionaliniam saugumui.

20.4. Karai ir kiti konfliktai.

20.4.1. Apibūdina karų rūšis (konvenciniai karai ir jų istorinė raida; etniniai konfliktai ir genocidas; netiesioginiai (proxy) karai). Vertina technologijų įtaką karybai.

20.4.2. Analizuoja hibridinio karo sąvoka ir pavyzdžius. Nagrinėdami atvirus informacijos šaltinius, identifikuoja hibridinio karo elementus.

20.5. Ekstremalios situacijos ir krizės.

20.5.1. Aptaria ir vertina gamtinio (potvyniai, uraganai, sausras, ekstremalūs snygiai ir kt.), techninio (cheminiai incidentai, radiaciniai incidentai, avarijos branduolinėse elektrinėse, didelio masto gaisrai, automobilių, geležinkelių ir aviakatastrofos), socialinio (epidemijos, pandemijos, socialiniai neramumai) pobūdžio situacijos ir jų poveikis piliečių saugumui.

20.6. Grėsmių ir pavojų vertinimas.

20.6.1. Įvertina grėsmes Lietuvos nacionaliniam saugumui ir, nagrinėdami aktualijas medijose, diskutuoja apie jų poveikį Lietuvos nacionaliniam saugumui.

20.7. Pasirengimo ekstremalioms situacijoms, krizėms ir karui praktinės žinios ir įgūdžiai

20.7.1. Paaiškina maisto ir kitų atsargų kaupimo principus. Parengia išvykimo krepšio sudėties sąrašą ir paaiškina jo sudėtį. Parengia ir pristato šeimos evakuacijos planą.

20.7.2. Nagrinėja saugaus judėjimo ir evakavimo principus. Paaiškina evakavimo maršrutų pasirinkimą, susitikimo vietų nustatymo, orientavimosi vietovėje pagrindus. Pristato darbo su žemėlapiu, atstumo nustatymo, pagrindinių orientyrų identifikavimo principus. Pristato saugaus judėjimo keliais, urbanizuotose ir gamtinėse vietovėse ypatybės. Taiko šiuos įgūdžius praktinio evakavimo simuliacijoms, t.y., suplanuoja evakavimo maršrutą, o vėliau juda juo miesto ir/arba gamtinėje aplinkoje.

20.7.3. Atlieka praktines užduotis imituojant apsaugą nuo cheminių, biologinių, radiologinių ir branduolinių pavojų. Parengia savo ir artimųjų veiksmų planą galimos Astravo branduolinės elektrinės avarijos atveju. Atpažįsta gyventojų perspėjimo ir informavimo signalus, tinkamai reaguoja į perspėjimo signalus, randa informaciją neveikiant ryšiui. Paaiškina, kur slėptis iškilus grėsmei. Skiria priedangas, kolektyvinės apsaugos slėptuves ir slėptuves. Apibūdina kitas galimas laikinas saugias vietas. Aptaria elgesį bombardavimo atveju. Demonstruoja cheminių, biologinių ir kitų apsaugos priemonių naudojimo įgūdžius.

20.7.4. Paaiškina išgyvenimo miesto ir gamtinėse vietovėse principus. Pristato efektyvius savitarpio pagalbos būdus. Diskutuoja kaip reikia išgyventi be elektros, vandens ir šilumos tiekimo, apsirūpinti maistu ir vandeniu, palaikyti asmeninę higieną. Demonstruoja kaip krizinėse situacijose išgauti ugnį, įrengti laikiną nakvynės vietą, apsaugoti nuo pavojingų gyvūnų. Taiko sąveikos principus bendraujant su draugiškais ir nedraugiškais asmenimis.

20.7.5. Apibūdina sužeidimo ir kitų sveikatos sutrikimų pavojingumo nustatymo principus, elgesį su nukentėjusiu šoko būsenoje. Demonstruoja įgūdžius stabdyti kraujavimą (turniketai ir kitos priemonės), atlikti dirbtinį kvėpavimą. Demonstruoja kaip suteikti pirmąją medicininę pagalbą nušalimo, nudegimo ar cheminio pažeidimo, apsinuodijimo atvejais, taip pat kaulo lūžių atveju.

21. Mokymo(si) turinys. IV gimnazijos klasė.

21.1. Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistema.

21.1.1. Apibūdina pagrindinius Lietuvos nacionalinio saugumo principus reglamentuojančius dokumentus: Lietuvos Konstitucija, Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas, Nacionalinio saugumo strategija, Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija ir kiti teisės aktai.

21.1.2. Nagrinėja visuotinės gynybos sistemą. Apibūdina pagrindinių Lietuvos valstybės institucijų vietą ir funkcijas nacionalinio saugumo ir gynybos sistemoje: LR Prezidentas, LR Seimas, LR Vyriausybė.

21.1.3. Pristato nacionalinio saugumo teisinius režimus: ekstremalioji situacija, nepaprastoji padėtis, mobilizacija, karo padėtis.

21.1.4. Aptaria Lietuvos Kariuomenės funkcijas taikos ir karo metu. Lankydamiesi kariniuose daliniuose susipažįsta su Lietuvos kariuomenės struktūra (Sausumos pajėgos, Karinės jūrų pajėgos, Karinės oro pajėgos, Specialiųjų operacijų pajėgos ir kiti vienetai), jų ypatybėmis ir naudojama ginkluote bei technika. Argumentuotai diskutuoja apie kariuomenės ir visuomenės santykį demokratinėje valstybėje.

21.1.5. Analizuoja piliečių išitraukimo galimybes ir būdus į valstybės saugumo užtikrinimą: Nuolatinė privalomoji karo tarnyba, Jaunesniųjų karininkų vadų mokymai, profesionali karo tarnyba, tarnyba Krašto apsaugos savanorių pajėgose (KASP), dalyvavimas Lietuvos Šaulių Sąjungos veikloje, studijos Lietuvos Karo Akademijoje. Įsivertina ir pagrindžia, kurie būdai jiems yra tinkamiausi.

21.1.6. Nagrinėja teisėsaugos institucijas ir jų vietą užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą ir gynybą (Policija, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Viešojo saugumo tarnyba ir kitos institucijos). Nagrinėja Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybos funkcijas. Esant galimybei, lankosi šiose institucijose arba į mokyklas atvyksta jų atstovai. Nagrinėja Specialiųjų tyrimų tarnybos funkcijas kovoje su korupcija. Pasitelkdami pavyzdžius argumentuotai diskutuoja apie kovos su korupcija svarbą užtikrinant valstybės nacionalinį saugumą.

21.1.7. Analizuoja žvalgybos institucijų funkcijas ir jų vietą užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą. Skiria žvalgybą ir kontržvalgybą. Paaiškina pagrindinius žvalgybos institucijų naudojamus metodus.

21.1.8. Analizuoja Euroatlantinės integracijos svarbą Lietuvos nacionaliniam saugumui. Nagrinėja Šiaurės Atlanto Sutarties organizacijos veikimo principus ir Lietuvos vietą joje. Paaiškina Šiaurės Atlanto sutarties svarbą ir jos pagrindinius straipsnius. Dalyvauja diskusija - simuliacija apie NATO sprendimų priėmimo procesą. Esant galimybei lanko arba kviečia į mokyklą NATO partnerių pajėgas Lietuvoje (NATO priešakinių pajėgų batalionas, Oro policijos misija, Rotacinės amerikiečių pajėgos). Diskutuoja apie Europos Sąjungos bendrąją saugumo ir gynybos politiką.

21.2. Praktiniai įgūdžiai ir žinios reikalingos stiprinant pilietinį atsparumą ir pasirengimą ekstremalioms situacijoms, krizės ir karo atvejais.

21.2.1. Ugdosi kibernetinio saugumo įgūdžius. Nagrinėja saugaus elgesio kibernetinėje erdvėje principus. Paaiškina kas yra informacinė higiena, kompiuteriniai virusai ir kita kenkėjiška programinė įranga. Aptaria įsilaužėlių veikimo principus ir metodus. Analizuoja savo ir artimųjų elgesį kibernetinėje erdvėje bei pristato šio elgesio tobulinimo būdus.

21.2.2. Apibūdina, kas yra informacinis saugumas. Praktinių užsiėmimų metu nagrinėdami viešąją erdvę atpažįsta informacines atakas prieš Lietuvą ir identifikuoja galimus jų pagrindinius tikslus ir naudojamus naratyvus. Nagrinėja patikimų ir nepatikimų informacijos šaltinių identifikavimo principus, atpažįsta informacines manipuliacijas. Parengia pranešimą dalyko tema, paaiškina šaltinių pasirinkimo, atmetimo ir vertinimo kriterijus.

21.2.3. Remdamiesi faktais argumentai diskutuoja apie apsisaugojimą nuo užsienio žvalgybų veiklos keliamų pavojų. Paaiškina kaip atpažinti verbavimo, ardomąją ir kitas pavojingas veiklas. Paaiškina kokie yra apsisaugojimo nuo jų būdai, kaip saugiai elgtis su asmenine ir kita informacija. Nagrinėja kaip atpažinti nusikalstamų, radikalių, teroristinių ir kitų pavojingų organizacijų veikimą.

21.2.4. Susipažįsta su pilietinio pasipriešinimo pagrindais. Aptaria kolaboravimo ir nekolaboravimo sąvokas.

VI SKYRIUS MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

22. Vertinimas yra nuolatinis mokinio pasiekimų, daromos pažangos ir kitos mokymosi patirties stebėjimo ir apibendrinimo procesas. Vertinant mokymosi rezultatus, svarbu nustatyti aiškius vertinimo kriterijus, atitinkančius dalyko bendrojoje programoje išvardytus pasiekimus. Remiantis vertinimo duomenimis numatoma tolimesnė mokymo(si) eiga, skatinant mokinio motyvaciją ir pažangą. Vertinama tai, ko mokiniai buvo mokomi. Pateikiant užduotis mokiniams, turėtų būti paaiškinama, ką reikia atlikti, kaip bus vertinamas darbas, ką reiškia užduotį atlikti gerai ir kokie yra

vertinimo kriterijai. Vertinimas turi būti suvokiamas kaip būdas padėti mokiniui sėkmingai mokytis, tobulėti ir bręsti kaip asmenybei. Mokiniai mokomi reflektuoti ir vertinti mokymąsi, savo pasiekimus, geranoriškai ir reikliai vertinti kitų darbus. Pateikiant vertinimą pabrėžiamos ne klaidos ar nesėkmės, o tai, kokią pažangą padarė mokinys.

23. Mokinio pasiekimai ir pažanga vertinami taikant formuojamąjį ir apibendrinamąjį vertinimą. Rekomenduojama taikyti diagnostinį vertinimą pusmečio (trimestro) pradžioje ir pabaigoje, siekiant padėti mokiniui įvertinti padarytą pažangą pusmečio (trimestro) eigoje. Pateikiami keturių lygių pasiekimų aprašai padės į(si)vertinti mokymosi pasiekimus ir daromą pažangą, baigus tam tikrą etapą, pamokų ciklą. Vertinant mokinių pasiekimus, derėtų atsižvelgti į klasės sudėtį įvairiais aspektais (socialiniu, etniniu, religiniu ir kt.), mokinių ugdymosi poreikių ir pomėgių įvairovę, individualius gebėjimus, galimybes ir patirtį.

24. Vidurinio ugdymo programoje mokymosi pasiekimus rekomenduojama vertinti įskaita (mokymo įstaiga gali apsispręsti kitaip, t. y., vertinti pažymiais), daugiau dėmesio skiriant savarankiško darbo, aktyvaus dalyvavimo klasėje, praktinėje veikloje vertinimui ir mokymosi pažangos įsivertinimui, skatinant mokinių saviugdą, savarankiškumą ir motyvaciją veikti, stiprinant jų savimoneį ir savivertę. Apibendrinamasis vertinimas atliekamas ugdymo laikotarpio (pusmečių ar trimestrų), ugdymo programos, ciklo, temos pabaigoje. Mokinių pasiekimai apibendrinami vertinant mokinio per nustatytą ugdymo laikotarpį padarytą pažangą, orientuojantis į Bendrojoje programoje aprašytus mokinių pasiekimų lygių požymius.

25. Mokinių pasiekimai aprašyti išskiriant keturis pasiekimų lygius: slenkstinį (I), patenkinamą (II), pagrindinį (III), aukštesnįjį (IV). Pasiekimų lygių aprašai padeda mokiniui į(si)vertinti mokymosi pasiekimus ir daromą pažangą, siekti aukštesnių pasiekimų. Pasiekimų lygių aprašai yra orientacinio pobūdžio.

26. Išskiriant pasiekimų lygių požymius naudojamos šios mokinių gebėjimų augimą rodantys kriterijai:

26.1. savarankiškumo:

26.1.1. padedamas – užduotis atlieka atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, procesą organizuoja ir jame dalyvauja mokytojas;

26.1.2. konsultuodamasis – mokinys užduotis atlieka pasitardamas su kitais, tikslingai klausdamas ar prašydamas patarimų;

26.1.3. savarankiškai – užduotį atlieka savarankiškai.

26.2. konteksto:

26.2.1. artima aplinka;

26.2.2. įprastas kontekstas(-ai);

26.2.3. naujas, neįprastas kontekstas(-ai).

27. Viduriniame ugdyme pasiekimų lygiai gali būti siejami su mokinio pasiekimų vertinimu pažymiais: slenkstinis lygis (I) – 4, patenkinamas lygis (II) – 5–6, pagrindinis lygis (III) – 7–8, aukštesnysis lygis (IV) – 9–10. Baigiant vidurinio ugdymo programą galima rašyti baigiamąjį brandos darbą.

VII SKYRIUS
MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS

28. Pasiekimų lygių požymių lentelėje raidės ir skaičių junginiu (pavyzdžiui, A1.2.) žymima pasiekimų sritis (A), pirmas skaičius nurodo pasiekimą (1), o antras skaičius (2) – pasiekimų lygį.

29. Pasiekimų lygių požymiai. III – IV gimnazijos klasės.

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
1. Pasiekimų sritis: Pagrindinės grėsmės Lietuvos nacionaliniam saugumui (A).			
Paašškina Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sąvoką (A.1.1.).	Apibūdina pagrindines globalias saugumo grėsmes (A.1.2.).	Pagal nurodytus kriterijus klasifikuoja grėsmes ir, nagrinėdami aktualijas medijose, diskutuoja apie jų poveikį Lietuvos nacionaliniam saugumui (A.1.3.).	Analizuoja globalios saugumo sistemos pokyčius. Diskutuoja apie Šaltojo karo ir dabartinės saugumo sistemos skirtumus. Domisi ir argumentuotai diskutuoja apie grėsmes iššūkius globaliam ir Lietuvos nacionaliniam saugumui (A.1.4.).
Padedamas nusako skirtumus tarp demokratinų ir autoritarinių valstybių (A.2.1.).	Paašškina autoritarinių valstybių poveikį Lietuvos nacionaliniam saugumui (A.2.2.).	Skiria demokratines ir autoritarines valstybes. Analizuoja autoritarinių valstybių keliamas grėsmes (A.2.3.).	Analizuoja ir paašškina istorines Rusijos politikos ištakas, Rusijos užsienio ir nacionalinio saugumo politikos prioritetus, Rusijos veiksmus Baltijos jūros regione, autoritarizmo stiprėjimą. Vertina Kinijos ekspansijos poveikį Baltijos regiono valstybėms (A.2.4.).

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
Padedamas atsako į klausimus apie karų ir konfliktų pasekmes (A.3.1.).	Atpažįsta karų rūšis, pateikia pavyzdžių (A.3.2.).	Apibūdina karų rūšis, pateikia pavyzdžių. Įvertina karų ir kitų konfliktų pasekmes Lietuvos valstybei (A.3.3.).	Domisi ir diskutuoja apie hibridinio karo reiškinį. Analizuoja pastarojo meto hibridinių karų pavyzdžius (A.3.4.).
Pateikia branduolinės avarijos, gamtinių, techninių, socialinių pavojų pavyzdžių (A.4.1.).	Paaiškina ekstremalių nelaimingų atsitikimų sukeltus pavojus gamtai ir žmogaus sveikatai, įvardina apsaugojimo ir pagalbos būdus (A.4.2.).	Pristato pagrindinius branduolinius, gamtinius, techninius ir socialinius pavojus, naudodamiesi Lietuvos ir kitų valstybių pavyzdžiais; įvertina galimą jų poveikį ir žalą gamtai ir žmogaus sveikatai (A.4.3.).	Analizuoja globalizacijos poveikį pasaulio saugumui ir klimato kaitos saugumo implikacijas dėl žmonių populiacijos augimo, natūralios gamtos plotų mažinimo, gamtinių resursų intensyvaus naudojimo ir su šiais veiksniais susijusio globalinio atšilimo (A.4.4.).
2. Pasiiekimų sritis: Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistema (B).			
Padedamas įvardina pagrindines Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistemos elementus (B.1.1.).	Paaiškina nacionalinio saugumo esmę, bendrais bruožais nusako nacionalinio saugumo ir gynybos sistemos elementus (B.1.2.).	Įvardija pagrindinius Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos sistemos elementus: objektai, atsakingos institucijos, užtikrinimo būdai, teisinis reguliavimas, krašto gynybos principai, pasipriešinimo rūšys (B.1.3.).	Analizuoja svarbiausius Lietuvos nacionalinio saugumo sistemos pagrindus, teisinį reguliavimą, pagrindinių institucijų atsakomybes, euroatlantinės integracijos svarbą, užtikrinant krašto gynybą ir saugumą (B.1.4.).

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
Padedamas paaiškina Lietuvos kariuomenės ir kitų atsakingų institucijų funkcijas užtikrinant nacionalinį saugumą ir gynybą (B.2.1.).	Pristato pagrindines Lietuvos kariuomenės, vidaus reikalų sistemos ir žvalgybos institucijų funkcijas (B.2.2.).	Apibūdina krašto apsaugos sistemos sudėtines dalis ir paaiškina Lietuvos kariuomenės ir kitų atsakingų institucijų funkcijas nacionalinio saugumo ir gynybos sistemoje. Paaiškina vidaus reikalų sistemos ir žvalgybos institucijų funkcijas užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą. Pristato kovos su korupcija svarbą užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą (B.2.3.).	Diskutuoja kuo skiriasi Lietuvos kariuomenės funkcijos taikos ir karo metu. Analizuoja vidaus reikalų sistemos ir žvalgybos institucijų vietą Lietuvos nacionalinio saugumo sistemoje (B.2.4.).
Padedamas apibūdina būdus, kuriais piliečiai prisideda užtikrinant nacionalinį saugumą (B.3.1.).	Skiria ir apibūdina būdus, kuriais nacionalinį saugumą užtikrina valstybės institucijos ir piliečiai (B.3.2.).	Analizuoja piliečių įsitraukimo galimybes ir būdus užtikrinant nacionalinį saugumą, pasirengimo visuotiniam pasipriešinimui ypatumus, piliečių draugijų plėtojimą, savanorišką veiklą, stipriausias Lietuvos nevyriausybinės organizacijas. Diskutuoja, kurie būdai mokiniams yra tinkamiausi (B.3.3.).	Analizuoja skirtingas piliečių įsitraukimo į krašto gynybą strategijas išskirdami jų privalumus ir trūkumus (B.3.4.).
Padedamas paaiškina, ES ir NATO narystės naudą Lietuvai (B.4.1.).	Įvardina pagrindinius Šiaurės Atlanto sutarties straipsnius ir gali paaiškinti jų prasmę (B.4.2.).	Pasitelkdami pavyzdžius argumentuotai diskutuoja apie Euroatlantinės integracijos naudą Lietuvos nacionaliniam saugumui (B.4.3.).	Diskutuoja apie buvusių Sovietų sąjungos valstybių esančių ir nesančių NATO bei ES narėmis saugumo situacijos skirtumus. Analizuoja atvejus, kuriais Lietuva gali inicijuoti skirtingų Šiaurės Atlanto sutarties straipsnių aktyvavimą (B.4.4.).

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
3. Pasiiekimų sritis. Praktinės žinios ir įgūdžiai, stiprinantys atsparumą ir padedantys piliečiams apsaugoti save ir kitus ekstremalių situacijų, krizių ir karo atveju (C).			
Padedamas apibūdina kibernetinių grėsmių žalą (C.1.1.).	Išvardija dažniausiai pasitaikančias elgesio kibernetinėje erdvėje klaidas (C.1.2.).	Analizuoja savo ir artimųjų elgesį kibernetinėje erdvėje bei pristato šio elgesio tobulinimo pavyzdžius (C.1.3.).	Analizuoja žymius pastarojo meto kibernetinius incidentus: įsilaužėlių tikslus, naudotus metodus, sukeltą žalą. Diskutuoja kaip piliečiai, verslas ir valstybės institucijos gali padidinti savo kibernetinį saugumą (C.1.4.).
Paaškina kokias grėsmės valstybės nacionaliniam saugumui kelia informacinės atakos (C.2.1.).	Apibūdina informacijos šaltinių naudojimo principus; moka ieškoti ir pasirinkti tinkamus informacijos šaltinius, išvardina informacinių grėsmių atpažinimo principus (C.2.2.).	Atpažįsta informacines grėsmes, diskutuoja apie jų ypatybes ir neutralizavimo būdus. Pristato įvairių informacijos šaltinių atrankos kriterijus, paaškina kaip tikrinti jų patikimumą (C.2.3.).	Parengia pranešimą dalyko tema, paaškina šaltinių pasirinkimo, atmetimo ir vertinimo kriterijus (C.2.4.).
Padedamas paaškina, kokia informacija gali dominti užsienio žvalgybas (C.3.1.).	Bendrais bruožais nupasakoja užsienio žvalgybos institucijų interesus Lietuvoje (C.3.2.).	Paaškina, kaip atpažinti priešišku žvalgybos institucijų veiklos požymius, diskutuoja apie jų veiklos metodus ir apsaugojimo nuo jų būdus. Paaškina, kaip išvengti nusikalstamų ir teroristinių organizacijų veiklos keliamų pavojų (C.3.3.).	Analizuoja žinomus šnipinėjimo atvejus Lietuvoje ir užsienyje. Diskutuoja kaip elgtis, kad būtų kuo mažiau pažeidžiamu užsienio žvalgybos institucijoms, teroristinėms organizacijoms ir organizuoto nusikalstamumo grupėms (C.3.4.).
Padedamas atsako į klausimus apie pasirengimą ekstremalioms situacijoms įskaitant karo padėtį (C.4.1.).	Paaškina, kokios yra Lietuvos gyventojų teisės ir pareigos gresiant ar susidarius ekstremalioms situacijoms (C.4.2.).	Išsamiai paaškina, kaip elgtis įvairiose ekstremaliuose situacijose įskaitant karo padėtį; diskutuoja konkrečius veiksmų scenarijus esant skirtingoms ekstremalioms situacijoms (C.4.3.).	Atpažįsta ekstremalių situacijų pobūdį, galimą pavojų ir įvardina atitinkamą veiksmų planą: civilinė sauga taikos ir karo metu, pokyčiai valstybėje mobilizacijos ir karo metu, piliečių vaidmuo ginant šalį. Praktiniai patarimai gyventojams, kaip elgtis

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
			branduolinės avarijos, karo, gamtinių, techninių, socialinių nelaimių atveju (C.4.4.).
Įvardina pagrindinius išgyvenimo principus pagal pateiktas situacijas (C.5.1.).	Tinkamai reaguoja į įvairias netikėtas situacijas, moka įkurti ilgalaikę stovyklavietę miške ir joje veikti (C.5.2.).	Vykdo praktines užduotis, demonstruoja išgyvenimo įgūdžius (C.5.3.).	Turi žinių ir įgūdžių, kurie aktualūs ištikus įvairioms krizinėms situacijoms, nelaimėms, išgyvenimo sąlygomis ir kasdieniniame gyvenime (C.5.4.).
Įvardina kas yra pilietinis pasipriešinimas (C.6.1.).	Skiria ginkluotą ir neginkluotą pasipriešinimą. Papasakoja apie pilietinį pasipriešinimą atgaunant Lietuvos nepriklausomybę (C.6.2.).	Įvardina ir iliustruoja pavyzdžiais pilietinio pasipriešinimo formas. Diskutuoja apie savo galimybes dalyvauti pilietiniame pasipriešinime (C.6.3.).	Diskutuoja apie pilietinio pasipriešinimo privalumus ir trūkumus. Savarankiškai analizuoja pilietinio pasipriešinimo ypatybes pasirinktame pastarojo meto konflikte (pavyzdžiui, Ukrainoje) (C.6.4.).